

Det Europæiske Regionsudvalgs udtalelse — Handlingsplan for europæisk demokrati

(2021/C 440/06)

Ordfører:	Aleksandra DULKIEWICZ (PL/EPP), borgmester i Gdańsk
Basisdokument:	Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om handlingsplanen for europæisk demokrati COM(2020) 790 final, 3. december 2020

POLITISKE ANBEFALINGER

DET EUROPÆISKE REGIONSUDVALG

Baggrund

1. Det Europæiske Regionsudvalg mener, at selv om handlingsplanen for europæisk demokrati fokuserer på kortsigtede forsvarsmekanismer til sikring af demokratiske processer, bør den følges op af en mere langsigtet og mere strategisk tilgang til fremme af europæisk demokrati på alle niveauer, både når det gælder repræsentativt demokrati og deltagelsesdemokrati. En sådan tilgang kunne bygge på den eksisterende lovgivning og bedste praksis, der allerede anvendes i medlemsstaterne på nationalt, regionalt og lokalt plan, og føre til udarbejdelsen af et europæisk charter for demokrati;
2. gentager, at det i artikel 5 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU), der definerer nærhedsprincippet, hedder: »(...) handler Unionen på de områder, der ikke hører ind under dens enekompetence, kun hvis og i det omfang målene for den påtænkte handling ikke i tilstrækkelig grad kan opfyldes af medlemsstaterne«;
3. hilser initiativet om udarbejdelse af en handlingsplan for europæisk demokrati (herefter »handlingsplan«) velkommen. Truslen fra populisme, nationalisme, manipulation af samfundet, desinformation, hadefuld tale og konspirationsteorier i det europæiske offentlige og politiske rum er voksende. Dette giver anledning til polarisering, aggression, intolerance og en alvorlig mangel på solidaritet i befolkningen. Det overordnede mål om at øge borgernes indflydelse og skabe modstandsdygtige demokratier i hele EU har afgørende betydning for udformningen af foranstaltninger, der skal styrke vores samfund;
4. understreger, at Den Europæiske Union (EU) kan sammenlignes med en krop af indbyrdes forbundne organer. Forringelsen af borgerlige rettigheder og frihedsrettigheder i én medlemsstat har en reel, negativ indvirkning på demokratiet i hele EU og truer vores fælles værdier;
5. fremhæver, at der bør udarbejdes en oversigt over såvel trusler mod demokratiet som innovativ god praksis for borgerdeltagelse, hvilket de regionale og lokale myndigheder er bedst i stand til at gøre. Udvalget opfordrer Kommissionen, Europa-Parlamentet og Rådet til at tage anbefalingerne i EU's årlige regionale og lokale barometer 2021, som vil blive offentliggjort i oktober 2021, til efterretning;
6. er enig i — som fremført i udtalelsen om en *handlingsplan for bekæmpelse af desinformation* — at bevidstgørelse af borgerne er en lang og kompleks proces, som bl.a. indebærer udvikling af mediekompetencer, f.eks. i håndtering af nye måder at indhente og udbrede information på. Disse kompetencer skal gå hånd i hånd med en kritisk analyse af information og dens kilder;
7. fremhæver, at de lokale og regionale myndigheder har gode forudsætninger for at deltage i kampen mod desinformation og de hermed forbundne trusler;
8. peger på, at EU-medlemskab ikke blot indebærer frihedsrettigheder og finansielle midler, men også respekt for de grundlæggende værdier. Der er behov for konkrete retsinstrumenter, som muliggør hurtige og effektive foranstaltninger til fremme af medlemsstaternes håndhævelse af de grundlæggende principper om en demokratisk retsstat og retsstatslighed og i ekstreme tilfælde til gennemtvungelse af disse principper. Der findes på nuværende tidspunkt ikke sådanne retsinstrumenter. Derfor har Kommissionens foranstaltninger i forbindelse med problematiske beslutninger i visse

medlemsstater stort set ingen virkning som anført i Europa-Parlamentets beslutning af 10. juni 2021 om retsstatssituationen i Den Europæiske Union og anvendelsen af forordning 2020/2092 om konditionalitet, som RU tilslutter sig fuldt ud. Udvalget sætter spørgsmålstegn ved, om artikel 7 i traktaten om Den Europæiske Union er tilstrækkelig til at håndtere disse udfordringer;

9. opfordrer til, at der hurtigst muligt træffes strategiske foranstaltninger og vedtages lovgivning, hvormed der effektivt kan tages fat på problemerne i visse EU-lande, eksempelvis med sikkerheden i forbindelse med valg på alle niveauer;

10. fremhæver, at det europæiske demokrati ikke kun trues af eksterne aggressorer, som ønsker at destabilisere EU, men også af interne aktører, der angriber det vigtigste i EU — nemlig fællesskabet;

11. mener, at handlingsplanen derfor bør bane vejen for forbindelser til og kontakter med tredjelande, som i strid med de grundlæggende menneskerettigheder og borgerlige rettigheder ikke respekterer de demokratiske normer. EU's politik over for lande som Rusland, Belarus og Kina samt arbejdet i East StratCom-taskforcen kunne tjene som eksempel herpå. Udvalget bemærker, at de demokratiske bevægelser i EU's nabolande bør støttes, bl.a. inden for rammerne af Det Østlige Partnerskab;

12. understreger, at der skal findes en balance mellem bekæmpelsen af de risici, der følger af pandemien, og beskyttelsen af de borgerlige frihedsrettigheder (f.eks. spørgsmålet om at beskytte data eller at forhindre, at retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger og demonstrationer begrænses);

13. gør opmærksom på, at et angreb på medierne truer de europæiske værdier og fører os i retning af autoritære tilstande. Uden frie medier er en reel offentlig overvågning ikke mulig. Manglen på journalistiske standarder skaber et klima, som er befordrende for udbredelsen af konspirationsteorier, desinformation, populisme og hadefuld tale. Udvalget ser med bekymring på foranstaltningerne til renationalisering af medierne i nogle EU-medlemsstater;

14. bemærker, at adgangen til offentlige oplysninger ikke får tilstrækkelig opmærksomhed i handlingsplanen for europæisk demokrati. Fri udveksling af information og idéer er centrale elementer i et demokrati og respekten for menneskerettigheder. Den information, som offentlige myndigheder indsamler, tilhører borgerne, og myndighederne, uanset niveau, er kun i besiddelse af informationen på borgernes vegne⁽¹⁾. Udvalget understreger, at de lokale og regionale myndigheder, som anvender instrumenter til at give borgerne adgang til oplysninger og til at inddrage dem direkte i magtudøvelsen, er gode eksempler på offentlige myndigheders åbenhed og ansvar⁽²⁾;

15. minder om, at et demokratisk EU må holde fast i sit engagement for at beskytte EU's værdier, integration og lighed i alle henseender uafhængigt af køn, race, etnisk oprindelse, religion, tro, handicap, alder eller seksuel orientering, og medlemsstaterne skal også gøre en indsats i denne retning;

16. understreger, at der i handlingsplanen ikke direkte henvises til de lokale og regionale myndigheders tiltag.

Prioriteter

17. Det Europæiske Regionsudvalg efterlyser en styrkelse af EU's og medlemsstaternes autoritet, troværdigheden af de offentlige retsstatsinstitutioner, uddannelse og de lokale og regionale myndigheders rolle som demokratifremmende institutioner;

18. understreger, at EU-borgernes tillid til de vigtigste EU-institutioners foranstaltninger er en forudsætning for at udvikle et demokratisk europæisk samfund. Hvis de centrale institutioner i medlemsstaterne skal være forudsigelige og troværdige, er medlemsstaterne nødt til at respektere retsstatsprincippet. Fundamentet for det europæiske samfund er effektive uafhængige institutioner og respekt for de demokratiske værdier i de nationale lovgivninger;

⁽¹⁾ I resolution nr. 59 fra FN's generalforsamling (1946), i artikel 19 i verdenserklæringen om menneskerettighederne (1948) og i artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (1950) er retten til information en integreret del af den grundlæggende ytringsfrihed.

⁽²⁾ Eksempler på sådanne instrumenter i de lokale forvaltninger er åbne data, borgerbudgetter og borgerpaneler.

19. fremhæver, at de lokale og regionale myndigheder spiller en vigtig rolle med hensyn til at styrke et aktivt medborgerskab. De lokale og regionale myndigheder er det niveau, som er tættest på borgerne og nyder den største tillid⁽³⁾. En styrkelse af regionernes og byernes rolle, f.eks. ved at oprette finansielle instrumenter, hvor midlerne udelukkende tildeles efter saglige kriterier, får stadig større strategisk betydning;

20. opfordrer til, at der lægges vægt på uddannelsen af europæere, som er ansvarlige og tolerante og i stand til at søge kompromis og en fredelig løsning på konflikter. Samskiftelse mellem forskellige opfattelser og holdninger er en effektiv »vaccine« mod fanatisme, racisme og etniske konflikter.

Folkeoplysning — kritisk tænkning og mediekompetence

21. Det Europæiske Regionsudvalg fremhæver, at de lokale og regionale myndigheder kan spille en vigtig rolle på uddannelsesområdet ved at skabe forudsætningerne for, at lokalsamfundene kan udvikle positive demokratiske adfærdsmønstre;

22. advarer mod en radikaliserings af samfundet, og at populistiske ved hjælp af desinformation kommer til magten. For at kunne bekæmpe desinformation er det nødvendigt at identificere, hvilke målgrupper der er mest sårbare over for de negative virkninger af desinformation. Unge, ældre, nationale og etniske mindretal, indvandrere samt personer, som er afskåret fra det digitale samfund, bør have særlig beskyttelse. Kommissionen bør være særlig opmærksom på de regioner og grupper, som er mest sårbare over for desinformation, indefra såvel som udefra;

23. noterer sig de retningslinjer, som Kommissionen fremlagde den 26. maj for at afhjælpe manglerne i dens adfærdskodeks om desinformation. Udvalget glæder sig over, at Kommissionen opfordrer til »stærkere og mere specifikke tilsagn på alle områder af kodeksen« og navnlig til forbedrede overvågningssystemer, og at den opfordrer andre platforme, der opererer i EU, private meddelelsesjenester og andre aktører i økosystemet for onlinereklamer til at tilslutte sig kodeksen. Kommissionens vanskeligheder med at kontrollere rigtigheden af platformenes overvågningsrapporter og manglen på sanktionsmekanismer hæmmer imidlertid i høj grad effektiviteten af denne kodeks og kræver yderligere lovgivningsmæssige foranstaltninger på EU-plan;

24. foreslår i den forbindelse, at der udarbejdes en for medlemsstaterne ikkeobligatorisk og ikkebindende fælleseuropæisk læreplan for folkeoplysning, kritisk tænkning og mediekompetencer, som i lighed med det finske program CIVIS som et eksempel på bedste praksis bør være genstand for en offentlig høring og efterfølgende tilpasses for at imødekomme de lokale og regionale behov. Denne bør omfatte skoleundervisning, uddannelse af offentligt ansatte, livslang læring og offentlige kampagner. Udvalget ønsker at tage aktiv del i udarbejdelsen af en sådan læreplan og opfordrer Kommissionen til under hensyntagen til nærhedsprincippet og kompetencefordelingen at samarbejde tæt med medlemsstaterne og civilsamfundets organisationer.

Bekæmpelse af desinformation og hadefulde tale

25. Det Europæiske Regionsudvalg finder det hensigtsmæssigt at oprette et EU-organ⁽⁴⁾ i tæt samarbejde med Europa-Parlamentets INGE-udvalg, som vil få til opgave at træffe forebyggende foranstaltninger til bekæmpelse af desinformation, hadefulde tale, intolerance, vold mod bestemte samfundsgrupper og udbredelse af konspirationsteorier;

26. beklager, at de lokale myndigheder spiller en underordnet rolle i forbindelse med foranstaltninger, som skal modvirke udbredelsen af falske nyheder, hvilket ofte skyldes manglende faglig viden, kompetencer og ressourcer. Udvalget opfordrer til, at der skabes en sammenhængende finansieringsmekanisme til bekæmpelse af desinformation;

27. bifalder strategien for en sikkerhedsunion, hvis fokus ligger på hybride angreb fra statslige og ikkestatslige aktørers side, cyberangreb, beskadigelse af kritisk infrastruktur, desinformationskampagner og radikaliserings af den politiske narrativ;

28. finder det nødvendigt med en debat om ytringsfriheden, og hvilken betydning denne har for internettet. Udvalget henviser til Paweł Adamowicz-prisen⁽⁵⁾ til fremme af social integration, lige muligheder og respekt for menneskerettighederne og de borgerlige frihedsrettigheder samt til bekæmpelse af fordomme og fremmedhad. Prisen er blevet stiftet af RU i samarbejde med netværket International Cities of Refuge Network (ICORN) og byen Gdansk som et konkret skridt i denne retning;

⁽³⁾ <https://cor.europa.eu/da/our-work/Pages/EURegionalBarometer-2020.aspx>

⁽⁴⁾ F.eks. tilknyttet til RU.

⁽⁵⁾ Paweł Adamowicz var også ophavsmand til to koncepter, som blev anvendt i Gdansk, og som følger disse idealer: konceptet for hhv. integration af indvandrere og ligebehandling.

29. mener, at foruden de lokale og regionale myndigheder og civilsamfundet bør også medierne inddrages. Takket være deres praktiske og faglige erfaringer er mennesker, der arbejder med information, særligt opmærksomme på desinformation;

30. minder om betydningen af retsaktten om digitale tjenester som et instrument til at gøre det digitale miljø mere gennemsigtigt og i højere grad ansvarlige onlineplatforme;

31. påpeger, at der skal sikres fuldstændig sammenhæng mellem handlingsplanen for europæisk demokrati, handlingsplanen for audiovisuelle teknologier og medieteknologier og de lovgivningsmæssige drøftelser om retsaktten om digitale tjenester;

32. efterlyser et direktiv om digitale tjenester med forslag til en overordnet ramme for myndighedstilsyn med onlinenummet samt bestemmelser til sikring af platformenes ansvarlighed med hensyn til deres indhold, reklamer og mikromålretning.

Journalisters sikkerhed og støtte til lokale medier

33. Det Europæiske Regionsudvalg understreger betydningen af troværdig journalistik, ikke mindst på lokalt niveau, for opbygningen af tillid i offentligheden. Uafhængige medier er en af demokratiets vigtigste søjler og har en reel indflydelse på den offentlige debats niveau;

34. fordømmer anvendelsen af SLAPP (strategiske retssager mod offentligt engagement) til at angribe uafhængige medier og opfordrer Kommissionen til at fremsætte et forslag til, hvordan journalister og civilsamfundet kan beskyttes;

35. advarer mod en marginalisering af den uafhængige presse gennem en monopolisering og politisering af medierne, navnlig når dette sker med EU-midler. Udvalget opfordrer til en bedre overvågning af de midler, der afsættes til sådanne aktiviteter, og mener, at regionerne bør inddrages i fordelingen af EU-midler. Udvalget støtter indførelsen af supplerende lovgivningsmæssige foranstaltninger, samtidig med at medlemsstaternes kompetencer respekteres med henblik på at styrke den europæiske kapacitet til at gribe ind for at sikre, at uafhængige mediers frihed og pluralisme forbliver en grund søjle i vores demokrati;

36. understreger, at angreb på ytringsfriheden begrænser den offentlige debat, og henviser til ytringsfriheden på det akademiske, videnskabelige og kunstneriske område. Udvalget mener, at intimidering, smædekampagner, politisk pres, finansielle begrænsninger og hindringer for adgangen til offentlige midler truer forskeres, mediers og NGO'ers arbejde og gør det umuligt for dem at udøve deres kontrollfunktion. Udvalget advarer endvidere mod nogle regeringers forsøg på at begrænse forskningens uafhængighed og anvende sanktioner på grundlag af vage og kontroversielle kriterier.

Styrkelse af borgerinddragelsen

37. Det Europæiske Regionsudvalg understreger, at konferencen om Europas fremtid bør finde sted i så mange europæiske regioner som muligt og foregå nedefra og op, så forskellige grupper af borgere får mulighed for at deltage i debatten. Udvalget anbefaler, at borgerpaneler bliver anerkendt som en form for deltagelse i EU's beslutningsproces;

38. opfordrer EU-institutionerne til at etablere effektive, gennemsigtige og inkluderende kanaler til at nå ud til borgerne, navnlig de borgere, som mangler den nødvendige motivation til at deltage i det offentlige og samfundsmæssige liv. Udvalget påpeger, at de unge spiller en central rolle i denne proces;

39. er bevidst om, at konferencen om Europas fremtid udgør en enestående mulighed for at inddrage borgerne. Denne innovative og EU-omfattende deltagelse vil gøre det muligt i fællesskab at træffe beslutninger om et demokratisk Europas fremtid, udformning og prioriteter. Udvalget er fast besluttet på at inddrage de lokale og regionale myndigheder fuldt ud i konferencen for at afprøve bedste praksis og sikre, at borgerne og de lokale og regionale myndigheder bliver hørt.

Frie og demokratiske valg

40. Det Europæiske Regionsudvalg fremhæver, at de bekymringer vedrørende frie og demokratiske valg, som omtales i handlingsplanen, bør gælde for såvel europæiske, nationale, regionale som kommunale valg;
41. konstaterer, at politiske kampagner i stigende grad foregår på internettet, og mener derfor, at det er nødvendigt med regler om gennemsigtighed i forbindelse med sponsoreret politisk indhold og retningslinjer for politiske partier og medlemsstater. Udvalget opfordrer til, at der tages hensyn til de særlige forhold, der gør sig gældende i forbindelse med kommunalvalg, og som ofte bliver overset, når der udarbejdes EU-regler;
42. konstaterer, at der i handlingsplanen ikke i tilstrækkeligt omfang henvises til perioden mellem valgene. Udvalget understreger, at desinformation, propaganda, manipulation og forsøg på at påvirke borgernes holdninger oftest finder sted netop i denne periode;
43. understreger, at EU's strukturfonde bør benyttes til at finansiere civilsamfundets foranstaltninger og opbygningen af den institutionelle og administrative kapacitet samt de institutionelle og administrative strukturer, som er nødvendige for, at borgerne kan deltage aktivt i det politiske liv. Udvalget mener, at adgangen til midlerne bør være så enkel som muligt, og at forvaltningen af dem så vidt muligt bør høre under regionernes kompetence;
44. glæder sig over, at Kommissionen den 19. april iværksatte en offentlig høring, der var åben indtil den 12. juli ⁽⁶⁾, med henblik på i sidste kvartal af 2021 at fremlægge ajourførte direktiver, der har til formål at støtte EU-borgere, der bor i en anden EU-medlemsstat med valgret og valgbarhed ved både kommunalvalg og valg til Europa-Parlamentet. Som det også blev nævnt i det europæiske borgerinitiativ (ECI) »Vælgere uden grænser« ⁽⁷⁾, er mere end 14 millioner mobile EU-borgere stemmeberettigede, valgdeltagelsen og antallet af mobile EU-borgere, der stiller op som kandidater, er fortsat lavere end for sammenlignelige grupper på nationalt plan, og de har stadig problemer med at udøve deres valgret;
45. ser med bekymring på, at det under pandemien har vist sig at være udfordrende at afholde fuldt ud demokratiske valg i lyset af restriktionerne. Den organisatoriske og teknologiske udfordring, herunder i forhold til cybertrusler, er at garantere sikkerheden ved brevstemmer og/eller elektronisk afstemning.

Konklusion

46. Det Europæiske Regionsudvalg opfordrer Kommissionen til at søge efter langsigtede instrumenter, som væbner EU mod nye trusler. Den »demokratiske vaccine«, som vi søger, bør være virkningsfuld, innovativ og effektiv og styrke vores demokratiske infrastruktur nu og på lang sigt;
47. understreger, at ubegrænset deltagelse i det offentlige liv udgør en hjørnesteen i et pluralistisk og demokratisk samfund. Det er imidlertid en forudsætning for dette, at borgerne har tillid til de statslige institutioner. Man kan ikke tale om deltagelse uden tillid, og tillid er ikke mulig uden oplysning af offentligheden. Udvalget mener, at de lokale og regionale myndigheder spiller en vigtig rolle i den forbindelse;
48. peger afslutningsvis på, at demokratiet og retsstaten kun står solidt, hvis den politiske ledelse på samtlige niveauer mødes af velinformerede borgere.

Bruxelles, den 30. juni 2021.

Apostolos TZITZIKOSTAS

Formand for
Det Europæiske Regionsudvalg

⁽⁶⁾ Offentlig høring om deltagelse i valg til Europa-Parlamentet (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12684-Inklusivt-valg-til-Europa-Parlamentet-vi-underst%C3%B8tter-EU-borgernes-stemmeret-og-ret-til-at-stille-op-som-kandidat-i-andre-EU-lande_da) og om deltagelse i kommunalvalg (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12733-Inklusive-valg-i-Europa-bedre-muligheder-for-EU-borgere-som-er-bosat-i-et-andet-EU-land-for-at-ud%C3%B8ve-deres-ret-til-at-deltage-i-kommunalvalg_da).

⁽⁷⁾ <https://eci.ec.europa.eu/013/public/#/screen/home>